САНОАТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИДАГИ МАВҚЕИ

Жураев Навруз Жураевич
Бухоро Давлат Университети ўқитувчиси
https://doi.org/10.5281/zenodo.7684487

Аннотация: Жаҳон амалиёти шуни кўрсатадики, иқтисодий ривожланишнинг динамик суръатларига еришиш учун саноат бутун миллий иқтисодиётнинг фундаментал асоси сифатида ҳал қилувчи рол ўйнайди. Иқтисодий даврлар ишлаб чиқарилган нарса билан эмас, балки ушбу техникани яратувчи ёки ундан фойдаланадиган ушбу саноат билан бевосита боғлиқ бўлган меҳнат воситалари билан фарқланади. Ҳозирги ривожланиш босқичида Ўзбекистон иқтисодий сиёсатининг стратегик вазифаларидан бири мамлакат саноатини самарали ривожлантириш бўлиши керак, бу эса миллий иқтисодиётнинг ривожланиш суръатларини тезлаштириш имконини беради. бу еса пировард натижада мамлакат аҳолисининг ҳаёт сифатининг ошишига олиб келади.

Калит сўзлар: саноат, саноат тармоқлари, саноатда ислоҳотлар, саноат тармоқлари кўрсаткичлари.

Annotation: World practice shows that in order to achieve dynamic rates of economic development, industry plays a decisive role as the fundamental basis of the entire national economy. Economic periods are distinguished not by what is produced, but by the means of labor directly related to the industry that creates or uses this technique. At the current stage of development, one of the strategic tasks of the economic policy of Uzbekistan should be the effective development of the country's industry, which allows to accelerate the pace of development of the national economy. which ultimately leads to an increase in the quality of life of the country's population.

Key words: industry, industrial sectors, industrial reforms, indicators of industrial sectors.

Иқтисодиётни модернизация қилишнинг муҳим йўналиши мамлакат ва унинг минтақавий алоқаси замонавий шароитлар саноат сиёсатидир. Саноат ишончлилик сиёсати асосий функциялардан бири сифатида давлат унинг энг умумий шаклида шакллантиришга қаратилган стратегия ва саноатни ривожлантириш мақсадларини амалга ошириш турли иқтисодий воситалар орқали ривожлантиришидадир. Саноатнинг асосий таркибий қисми сиёсат самарадорлигини таъминлаш ва иқтисодиётнинг асосий тармоқларининг рақобатбардошлиги ошириш ҳисобланади. Жамият тараққиётининг ҳозирги

босқичи ва хўжалик юритишнинг бозор тизими такомиллашуви, шунингдек, дунёда рақобат кучайишга мойиллик, иқтисодиётда саноат роли ва ўрнини қайта кўриб чиқиш, уни модернизациялаш ва янгилаш йўлига ўтказилишини тезлаштиришни зарурлигини тақозо этяпти.

2023 йил 11 январь куни Президент Шавкат Мирзиёев раислигида саноатда ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиш суръатларини таъминлаш, мавжуд имкониятлар ва янги захираларни сафарбар этиш чора-тадбирлари юзасидан видеоселектор йиғилишда 2023 йил учун режалар ишлаб чиқилди. Сўнгги йилларда саноат ўсиши учун янги имкониятлар ва қўшимча молиявий ресурслар берилади. Банк нормативлари қайта кўриб чиқилиб, тижорат банкларида корхоналарга кредит ажратиш учун қўшимча 55 триллион сўм ресурслар таъминланади. Бу – ўртача битта туманда 20 миллион долларлик инвестицияга қўшимча ресурс, дегани.

	Ўлчов бирлиги	**2015 й.**	**2016 й.**	**2017 й.**	**2018 й.**	**2019 й.**	**2020 й.**	**2021 й.**
Ялпи ҳудудий маҳсулот	млрд.сўм	12368,6	14390,7	17191	21928,4	28143,3	31 593,4	38 742,4
	ўсиш суръати, % да	108,5	106,4	102,4	105,4	106,3	102,8	106,2
Саноат маҳсулоти	млрд.сўм	5143,9	5569,6	6422,3	8601,2	14798,2	17574,4	20 826,9
	ўсиш суръати, % да	111,3	106,5	99,6	101,6	110,5	100,6	100,1
Истеъмол товарлари	млрд.сўм	2292	2635,9	3112,1	3661,3	5311,1	6701,9	8 570,2
	ўсиш суръати, % да	113,4	105,1	104,2	102,6	105,9	113,5	114,9
Қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги	млрд.сўм	8441,7	9988,5	13178,6	17334,2	19436,2	24367,5	29 150,0
	ўсиш суръати, % да	107,1	108,4	103,4	102,9	103,4	101,6	103,7
Асосий капиталга инвестициялар	млрд.сўм	4075,9	5922,9	11613,4	9610,9	10366,6	12183,9	20 528,3
	ўсиш суръати, % да	98,7	120,8	154,7	60,6	95,9	96,7	147,4
Қурилиш ишлари	млрд.сўм	2061,7	2202,9	2543,7	3581,2	4368,1	5659,8	7 401,1
	ўсиш суръати, % да	116,2	98,2	106,4	119,8	114,9	111,4	111,8
Чакана савдо товар айланмаси	млрд.сўм	4481,8	5611,9	6578,5	8375,0	10309,2	12072,8	14 605,3
	ўсиш суръати, % да	115,6	115,1	100,3	108,2	107,7	100,4	109,3

Хизматлар, жами	млрд.сўм	3 751,2	4 756,1	5 421,1	6 631,6	8 413,2	9 843,1	12 574,1
	ўсиш суръати, % да	116,4	115,6	104,6	108,6	113,3	106,1	118,0

1-жадвал. Иқтисодий фаолият турлари кесимида Ўзбекистон Республикаси ялпи ҳудудий маҳсулоти ҳажми *(жорий нархларда, млрд.сўм).*

Шу муносабат билан ҳар бир туман бўйича қўшимча лойиҳалар ва уларнинг “йўл харитаси”ни ишлаб чиқиш, аввал ишга тушган 807 та лойиҳа ҳамда паст қувватда ишлаётган 271 та корхонани айланма маблағ билан таъминлашга топшириқ берилди. 2023 йилда саноат зоналари ва йирик инвестиция лойиҳалари инфратузилмаси учун 1,7 триллион сўм йўналтирилади. Шунингдек, “Ғиждувон” ва “Қўқон” эркин иқтисодий зоналари ҳудуди кенгайтирилади.

	2015 й.	2016 й.	2017 й.	2018 й.	2019 й.	2020 й.	2021 й
I. ЯИМ, жами	**12 368,6**	**14 390,7**	**17 191,0**	**21 928,4**	**28 143,3**	**31 593,4**	**38 742,4**
шу жумладан:							
Тармоқларнинг ялпи қўшилган қиймати	11 567,5	13 432,6	16 074,2	20 585,7	25 937,7	30 544,7	37 324,0
Маҳсулотларга соф солиқлар	801,1	958,1	1 116,8	1 342,7	2 205,6	1 048,7	1 418,4
II Тармоқларнинг ялпи қўшилган қиймати	**11 567,5**	**13 432,6**	**16 074,2**	**20 585,7**	**25 937,7**	**30 544,7**	**37 324,0**
Қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжалиги	**5 267,8**	**6 006,4**	**7 713,9**	**10 003,5**	**11 171,0**	**14 045,3**	**16 801,1**
Саноат (қурилишни қўшган ҳолда)	**2 592,8**	**2 910,3**	**3 159,3**	**4 237,5**	**6 865,2**	**7 622,4**	**9 470,7**
саноат	1 669,7	1 925,6	2 038,5	2 658,1	4 953,5	5 186,4	6 319,2
қурилиш	923,1	984,7	1 120,8	1 579,4	1 911,7	2 436,0	3 151,5
Хизматлар	**3 706,9**	**4 515,9**	**5 201,0**	**6 344,7**	**7 901,5**	**8 877,0**	**11 052,2**
савдо, яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар	826,7	1 086,7	1 211,4	1 498,6	1 855,0	2 205,3	2 667,6
ташиш ва сақлаш, ахборот ва алоқа	726,4	1 008,6	1 176,2	1 313,1	1 425,8	1 586,4	2 136,4
бошқа хизмат тармоқлари	2 153,8	2 420,6	2 813,4	3 533,0	4 620,7	5 085,3	6 248,2

2-жадвал. Иқтисодий фаолият турлари кесимида Бухоро вилояти ялпи ҳудудий маҳсулоти ҳажми *(жорий нархларда, млрд.сўм).*

Саноат тараққиёти кўрсаткичлари тўғридан-тўғри ва тўлиқ иқтисодиётга таъсир этади ҳамда кўп жиҳатдан унинг ривожланиш даражаси ва суръатларини белгилайди. Айнан саноат тараққиёти туфайли ҳар қандай давлат, шу жумладан Ўзбекистон ҳам иқтисодиётда, инновацияларда ҳам етакчи ўринни эгаллай олади (1-жадвал).

Бу бир кун, бир неча ой, ҳаттоки бир йиллик масала эмас, албатта, лекин уни ижобий ҳал этиш учун Ўзбекистонда етарлича шарт-шароитлар – хомашё базасидан тортиб, узоқ муддатли истиқболга мўлжалланган мақсадга йўналтирилган саноат сиёсатигача мавжуд.

Бухоро вилояти саноати ҳамда бутун иқтисодиётимиз ютуқлари тўғрисида энг яхши маълумотни рақамлар беради (2-жадвал). 2015-2021 йил сарҳисобларига кўра саноат тармоғида деярли ўсиш кўрсаткичи кўринмаяпти. Ҳар қандай мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришда унинг жаҳондаги сиёсий ўрни ва ижтимоий барқарорлигини белгиловчи саноат мажмуаси тармоқлари энг муҳим рол ўйнайди. Ислоҳотлар йилларида саноат мажмуаси тармоқларида асосий фондларнинг эскириши ва уларнинг ишлаб чиқариш жараёнидан чиқиб кетиши, асосан, жиддий молиявий чекловлар туфайли тегишли равишда янгиларини жорий этиш билан бирга кечмаяпти.

Маълумки, мамлакатга товар нархидан мустақил даромад манбаи керак. Белгиланган вазиятни ҳисобга олган ҳолда, бу қийин вазифа, лекин айни пайтда амалга ошириш мумкин. Бундай муаммолар табиий ресурслар захирасига эга бўлмаган кўплаб мамлакатларга дуч келди.

Ислоҳотларнинг бошида бўлгани каби, реал саноатнинг етишмаслиги бутун Ўзбекистон иқтисодиёти учун заиф нуқта бўлиб қолмоқда. Бунинг йўқлиги, бизнинг фикримизча, қуйидаги сабабларга боғлиқ. Саноат мажмуасини ривожлантиришда дуч келадиган муаммолардан бири бу малакали кадрларнинг етишмаслигидир.

Амалга оширилаётган индивидуал мақсадли дастурлар миллий миқёсда кутилган самарани бермаяпти. Саноатни қайта тиклаш ва қайта саноатлаштириш жараёнларини бошлаш зарур. Фақат улар ҳозирги иқтисодий шароитда барча даражадаги бюджетлар учун барқарор даромад манбаини таъминлай оладилар.

Бизга нафақат мавжуд маблағларни тақсимлай оладиган, балки даромад олиш учун янги ғояларни аниқлай оладиган кадрлар керак. Албатта, малакали муҳандислар керак. Бугунги кунда уларнинг кескин етишмаслиги мавжуд. Улар талабга ега. Олий таълим муассасаси битирувчисининг олаётган таълим сифати амалиётда, ишлаб чиқаришда унга қўйиладиган талабларга жавоб бермайди.

Инвестициялар манбаи муаммоси биздан қуйидаги қарорни қабул қилишни талаб қилади. Биринчидан, хусусий инвестицияларга таяниш керакми, бу инвестиция муҳити ва ишбилармонлик муҳитини яхшилаш учун максимал куч

сарфлашни талаб қилади. Иккинчидан, давлатнинг инвестиция фаолиятига эътибор қаратиш янада мақбулдир, чунки яқин келажакда қулай инвестиция муҳити ва инвестиция муҳитини яратиш қийин вазифа бўлиб кўринади.

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, Ўзбекистонга жалб қилинган тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таркибини таҳлил қилиш уларнинг тор тармоқ йўналишини кўрсатади - асосан ёқилғи ва озиқ-овқат саноати, шунингдек, умумий овқатланиш ва савдо, транспорт, яъни ушбу тармоқларга. ташқи бозорлар учун энг жозибадор ёки мамлакат ичида юқори талабга эга. Ўзбекистонга чет элдан келадиган инвестициялар, шунингдек, ҳудудий нотекислик билан тавсифланади, чунки улар, биринчи навбатда, ривожланган савдо, транспорт ва ахборот тузилмаси, йирик савдо бозори ва ривожланган меъёрий-ҳуқуқий базага ега бўлган ҳудудларга ёки зичлиги юқори бўлган ҳудудларга боради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Социально-экономическое положение Республики Узбекистон за 2017 год. Ташкент. 2018 г. Стр. 17.

2. А.Ортиков. Саноат иқтисоди. Дарслик. Т.: ТДИУ, 2009. 236 б. 10. Стратегия дальнейшего повышения конкурентоспособности национальной экономики: материалы 1У-го Форума экономистов / отв. ред. М.П. Нарзикулов. Ташкент., 2012. С. 8.

3. Э.Х. Махмудов, А. Ортиков, Ф. Каримов. Корхона иқтисодиётнинг асосий бўғини. / Ҳамкор. 2010 йил 7 февраль.

4. Абдукаримов И.Т. ва бошқалар Корхона иқтисодий салоҳияти таҳлили. - Т.: Иқтисодиёт ва ҳудуд дунёси, 2003, - 256 б.

5. www.stat.uz.